

1 Νοεμβρίου 2017

Ηθικές επιλογές στην επιστήμη (Δρ. Πέτρος Παναγιωτόπουλος, Υπεύθυνος Περιεχομένου Πemptousίας)

/ [Πemptousία](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=174283>]

Όπως έχουμε θίξει και σε άλλα σημεία, το ζήτημα των ηθικών επιλογών που προκύπτουν κατά την εκτέλεση του επιστημονικού έργου έχει ελάχιστα να κάνει με την ίδια την επιστήμη και περισσότερο αφορά την ίδια την κοινωνία, από την οποία εξαρτάται η επιστημονική δραστηριότητα και η οποία διαχειρίζεται τα προϊόντα της δραστηριότητας αυτής. Είναι οι κοινωνικοί μηχανισμοί εκείνοι που θα καθορίσουν το είδος και το ποσοστό του ελέγχου που θα ασκηθεί στην επιστημονική έρευνα.

Πηγή: [wikimedia commons](#)

Αυτή η διάσταση φανερώνεται σε περιπτώσεις στις οποίες αναπτύσσονται και πάλι ηθικά ζητήματα στο ερευνητικό έργο, όχι τόσο ζωτικής σημασίας όσο αυτές της χρήσης της πυρηνικής ενέργειας ή της βιοηθικής. Μια τέτοια περίπτωση είναι αυτή της χρήσης πειραματόζωων στην ιατρική έρευνα[3]. Όπως είναι γνωστό, υπάρχουν πολλές φωνές που αντιτίθενται σ' αυτή την πρακτική. Οι ανάγκες της έρευνας όμως είναι τόσο οξείες, που οι ενστάσεις αυτές δεν εισακούονται. Με άλλα λόγια, οι φιλοζωικές διαθέσεις δεν καταφέρνουν να επικρατήσουν έναντι των αναγκών της υγείας (και της βιομηχανίας της υγείας, οπωσδήποτε).

Για να κατανοηθεί καλύτερα η κοινωνική δυναμική που υποκρύπτεται σ' αυτές τις προτιμήσεις, θα μπορούσαμε να αναλογιστούμε το γενικό αποτροπιασμό που θα προκαλούσε η πληροφορία πως, λ.χ., χρησιμοποιούνται άνθρωποι για να δοκιμαστούν νέες ιατρικές μέθοδοι - όπως ακριβώς δηλαδή συνέβη με τον εμβολιασμό κατά της ευλογιάς, που δοκιμάστηκε πρώτα σε θανατοποινίτες (με αντάλλαγμα την αποφυλάκισή τους, αν επιζούσαν) και σε

μέλη της κατώτερης κοινωνικής τάξης[4].

Από την άλλη όμως, είναι αλήθεια ότι η προσήλωση ενός ερευνητή στην αναζήτηση της αλήθειας των κοσμικών πραγμάτων δε συνοδεύεται πάντοτε από την απαιτούμενη ηθική συγκρότηση. Η αναζήτηση της φυσικής πραγματικότητας μπορεί να πυροδοτείται από ποικίλα κίνητρα. Βλέπουμε έτσι να επαναλαμβάνεται ο μύθος του Προμηθέα σε περισσότερο δυσάρεστες εκδοχές. Η γνώση των κοσμικών μυστικών μπορεί να συνιστά ύβρη, αν δε συνοδεύεται από το απαιτούμενο ηθικό υπόστρωμα των κατόχων της. Σήμερα, η δυνατότητα χρήσης και χειραγώγησης της πυρηνικής ενέργειας, οι παρεμβάσεις στο γενετικό κώδικα κ.ο.κ. αποτελούν περιπτώσεις όπου οι επιστήμονες προχώρησαν στην κατάκτηση γνωστικών πεδίων, στα οποία η πρόσβαση θεωρήθηκε εφικτή μεν, αλλά χωρίς να εξασφαλίζεται ότι θα τεθούν οπωσδήποτε στην υπηρεσία των ανθρώπινων αναγκών και δε θα οδηγήσουν σε μαζικό όλεθρο. Το μέγεθος της ανθρώπινης γνώσης για τα πράγματα του κόσμου είναι πρωτόγνωρο και συνδυάζεται με μια εξίσου πρωτοφανή δυνατότητα μαζικών καταστροφών[5].

Είναι εντυπωσιακό ότι, ακόμη και στην εξελικτική παράδοση, αναγνωρίζεται η ύπαρξη «εξανθρωπιστικών» διαδικασιών που τροποποιούν την άτεγκτη φυσική επιλογή των ειδών, λ.χ. υπάρχει (στοιχειώδης έστω) μέριμνα για τα ασθενέστερα μέλη της κοινότητας. Στην προοπτική αυτή υπάρχει μεγάλη ανησυχία για τις επιπτώσεις των σύγχρονων γενετικών παρεμβάσεων στον τομέα αυτόν, ένας συγκεκριμένος φόβος δηλαδή, μήπως οι συζητούμενες παρεμβάσεις αλλοιώσουν αυτή τη δυναμική[6].

[3] Ruesch Hans, *Πειραματόζωα. Αυτά τα ζώα που βασανίζουν χωρίς λόγο*, ό.π. Βλ. και πιο πάνω, υποσ. 775 και 800.

[4] Βλ. Medawar Peter, *Τα όρια της επιστήμης*, ό.π., σ. 51.

[5] Βλ. Οικονόμου Λευτέρη, *Συμβίωση χωρίς μέλλον: Πυρηνικά όπλα και ανθρώπινος πολιτισμός*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Αθήνα 1987, σ. 72-9, Medawar Peter, *Τα όρια της επιστήμης*, ό.π., σ. 92, Αυγολούπη Σταύρου, *Αρχή & τέλος. Η ιστορία του Σύμπαντος*, ό.π., σ. 43.

[6] Βλ. Polkinghorne John, *Επιστήμη ή Θεός;*, ό.π., σ. 153.